

ФОНЕТИКО-ФОНОЛОГИЧНИ ГРЕШКИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК ПРИ ГРЪЦКИ СТУДЕНТИ В ПОДГОТВИТЕЛНИЯ КУРС

¹Малина Митрева, ²Диана Милиева,
¹TrU – Ст. Загора, МФ (*malina_mitreva@abv.bg*)
²MU – Пловдив (*dgmilieva@yahoo.com*)

PHONETIC-PHONOLOGIC MISTAKES IN GREEK STUDENTS' TRAINING IN PREPARATORY COURSE

¹Malina Mitreva, ²Diana Milieva,
¹TrU – St. Zagora, MF
²MU – Plovdiv

ABSTRACT

Object of the study are types of phonetic- phonologic mistakes of Greek students which influence the correct speaking and writing on lexical and text level. **The purpose** is to choose a suitable methodical strategy with corresponding linguistic materials in direction to their overcome. The concretization of phonetic- phonologic errors is based on 820 cards with type mistakes repeated in written works of Greek students and systematized during 15 academic years. The made **conclusions** refer to overcoming the interference of their own language, the cause for articulation inadequacies, by a better setting up of phonematic ear and of defined notions about sound-letter relations since the initial literacy period.

Key words: *initial literacy, phonetic- phonologic mistakes, phonematic ear, semantic-distinguishing aspect of sounds, sound-letter relations.*

Усвояването на всеки език е в тясна връзка с езиковата (речевата) комуникация, която включва два „противоположни взаимосвързани процеса: процес на реализация (кодиране) на съдържателната информация във вербална единица и процес на перцепция (декодиране) на съдържателната информация, изразяваща се във възстановяване смисловата страна на знака на основата на асоциативни връзки.” (Баева, Цонева: 2010)

Обучителният процес започва с начално оgramотяване, което съдържа два последователни етапа:

- подготвителен (говорене и слушане). Реализират се задачи, свързани с овладяване на уменията за правилно артикулиране на фонемните варианти в потока на речта и формиране на фонематичен усет към звуковете на съответния език;
- основен (четене и писане). Усвоява се азбуката в нейния печатен и писмен вариант; овладява се механизмът на четене и синхронизирането му с разбиране, като се натрупва определен обем лексикален запас. Създават се езикови умения като основа за устно общуване.

Важен момент от подготвителния процес на началното оgramотяване е развитието на фонематичния слух. Тази задача включва няколко етапа: слухов анализ на звуковете, близки по акустично-артикулационни признаци; слухов анализ и синтез на думите с различна сричкова структура и анализ и синтез на определени ритмични модели. Формирането на фонематичен усет към звуковете на българския език е в тясна връзка и с речевата карта, която зависи от анатомичните особености на органите (зъби, устни, вид захапка, език, небце), участващи в артикулацията.

При фонологично възприемане на чужд език протича сложен психологически процес, който се характеризира със затормозяване и ирадиация на нервните процеси, при които фонемите от чуждия език се приравняват до познати фонемите от родния. Добре оформените стари навици пречат в началния етап за изграждане на новите. Трубецкой посочва, че

фонемите от чуждия език се пропускат през „фонологично сито на родния език” и неправилното възприемане и произнасяне, се дължи на „неправилна фонологична интерпретация” (Трубецкой: 1960). Този факт изисква в началния период на обучение по чужд език внимателна работа за правилно слухово възприемане и артикулация на фонемите. Неслучайно още през 1939 г. Ушински твърди, че „изчерпателното начално обучение не пренебрегва нищо, постепенно ускорява своя ход; обучението, което пропуска много в началото, губи много повече време, за да попълни пропуските... , и поправките, именно защото се правят покрай другото, не произвеждат необходимото впечатление и трябва да се поправят непрестанно”. (Ушинский: 1939). Периодът „на ограмотяване е твърде важен за изграждане на диференцирани представи за звуково-буквените отношения, тъй като именно в този период се забелязва силна тенденция за подмяната им” (Здравкова: 1991)

В усвояването на българската фонетика от чуждестранните студенти е особено важен компонентът на осмисляне на връзката между формата на съобщението и неговия смисъл. Грешките при артикулиране на български фонемите от гръцките студенти оказват влияние върху правилното говорене и писане на лексикално и текстово равнище. Изборът на подходяща методическа стратегия със съответстващ езиков материал в посока на тяхното преодоляване улеснява усвояването и приложението на българския език.

Изучаването на българския език от чужденците започва със съзнателно овладяване на фонетичния, лексикалният и граматичният строеж. Винаги в този процес се прави съпоставка с „майчиния език”, на който се мисли и на който се говори. (Тобе: 1991).

В гръцкия език за писане се използват 24 букви. Фонетичната му система е обогатена с дифтонги (9 стари и 5 нови), както и диграфи (15 двойни съгласни). Българският език разполага с 30 букви. При съпоставка на фонетичните системи на двата езика се забелязва, че в гръцката отсъстват звуците: гласната [ъ] и преднонебните твърди съгласни [ж], [ч], [ш], [дж], които „следва да се заменят в случай на необходимост както при писмено, така и при говорно изразяване с: [ч] – τσ, [ц]; щ – στ [ст]; [ш] – σ [с]; [дж] – τς [дз]; [ж] – ζ [з]”. (Първанов: 1992) Този факт поражда основното затруднение в началния период на обучението по български език и специфичните грешки за гръцките студенти.

В тази връзка се анализираха и систематизираха 820 фиша с фонетико-фонологични грешки, повтарящи се в писмени работи на гръцки студенти в период от 15 учебни години. Емпиричният материал от грешки, дължащи се на неосъзнатите различия, може да се групира в опозиционни двойки според признаците *замяна на звукове* и *вмъкване на звукове*:

1. Замяна на звукове:

[ъ::у] *муча* *вм.* *мъча*, *дух* *вм.* *дъх*, *губи* *вм.* *гъби*, *гуша* *вм.* *гъша*, *буркан* *вм.* *бъркан*, *смутен* *вм.* *смътен*, *щука* *вм.* *щъка*, *густо* *вм.* *гъсто*, *тупан* *вм.* *тъпан*, *зурна* *вм.* *зърна*, *изтукан* *вм.* *изтъкан*, *тука* *вм.* *тъка*.

[ж::з] *гриза* *вм.* *грижа*, *среза* *вм.* *среза*, *дрозд* *вм.* *дрожд*, *каза* *вм.* *кажа*, *резе* *вм.* *реже*, *зеница* *вм.* *женица*, *заля* *вм.* *жаля*, *зали* *вм.* *жали*.

[ц::с] *сепвам* *вм.* *цепвам*, *сока* *вм.* *цока*, *супи* *вм.* *цупи*, *сяла* *вм.* *цяла*, *свят* *вм.* *цвят*, *светя* *вм.* *цветя*, *каса* *вм.* *каца*, *сопна* *вм.* *цопна*, *сап* *вм.* *цап*, *сол* *вм.* *цол*.

В гръцкия език фонемата [ц] е диграф – съчетание на τ (таф) + σ (сигма), но въпреки това се забелязва затруднение при артикулацията, а при писане се записва с буквата с.

[ш::с] *сал* *вм.* *шал*, *сега* *вм.* *шега*, *сила* *вм.* *шила*, *сок* *вм.* *шок*, *спора* *вм.* *шпора*, *сума* *вм.* *шума*, *сол* *вм.* *шол*, *с кола* *вм.* *школа*, *роса* *вм.* *роша*, *каса* *вм.* *каша*, *пуска* *вм.* *пушка*.

[ч::ц] *цар* *вм.* *чар*, *граница* *вм.* *гранича*, *цетка* *вм.* *четка*, *цех* *вм.* *чех*, *цакам* *вм.* *чакам*, „*цанта*” *вм.* *чанта*, „*цасовник*” *вм.* *часовник*, „*фцера*” *вм.* *вчера*, *кица* *вм.* *кича*.

[дж::дз] „*дзип*” *вм.* *джип*, „*дзоп*” *вм.* *джоб*, „*дзудо*” *вм.* *джудо*, „*дзинси*” *вм.* *джинси*, „*дзапанки*” *вм.* *джапантки*.

[б::в] *вани* *вм.* *бани*, *вали* *вм.* *бали*, *волен* *вм.* *болен*, *вал* *вм.* *бал*, *вит* *вм.* *бит*, *свит* *вм.* *сбит*, *блок* *вм.* *влог*, *увия* *вм.* *убия*.

В гръцки език българската фонема [б], се записва с диграф ‘μ (ми) + π (пи), който се произнася като съчетание от звуковете [м] и [б] (ομπρέλα [омбрéла] - чадър), но в началото на думи от чужд произход се чете подобно на българската (μπαίνω [бéно] - влизам. Посочената в примерите замяна на звукове от началния период на ограмотяване се обяснява както с различната специфика на буквените системи на двата езика, така и с влиянието на английски език, който по-голяма част от студентите са изучавали.

щ: [ст] *стик* в.м. *щик*, „*стастие*” в.м. *щастие*, *писти* в.м. *пищи*, *пости* в.м. *пощи*, *мост* в.м. *мош*, „*врѣста*” в.м. *врѣща*, *свестен* в.м. *свещен*, *свести* в.м. *свеци*, *стори* в.м. *щори*.

Българската буква щ, състояща се от два звука [ш] и [т], се записва погрешно поради отсъствие на фонемата [ш].

2. Вмъкване (епентеза) на звукове пред буквите **я** и **ю**:

я::ия *валия* в.м. *валя*, *светия* в.м. *светя*, *кория* в.м. *коря*, *капия* в.м. *капя*, *месия* в.м. *мезя*, *угодия* в.м. *угодя*, *разсия* в.м. *разсия*, *оправия* в.м. *оправя*, *белия* в.м. *бия*, „*тияло*” в.м. *тяло*, *тия* в.м. *тя*.

Най-често се вмъква вокалът [и] пред буквата **я**. Тази грешка може да се обясни със записването ѝ в гръцкия език, където тя е триграф – γ (гама) + ι (йота) + α (алфа). Например: *γιατρός* [ятрós] – лекар, *γιαγιά* [яя] – баба.

ю::иу „*каюта*” в.м. *каюта*, „*иули*” в.м. *юли*, „*лиут*” в.м. *лют*.

„Някога ι (йота), η (ита), υ (ипсилон) са се изговаряли като *и*, *е*, *ю*” (Андрейчин, Вългенов: 1974), но в съвременния език буквата **ю** липсва. Заменен е с **ι** (йота) + **ου** (омикрон + ипсилон) и се изговаря [иу] - *ιούλιος* [иу́лиос] - юли. В чужди названия се записва с четири знака – γ (гама) + ι (йота) + дифтонг **ου** (омикрон + ипсилон), като последният е с произношение [у]. Например: *Γιουγοςλαβία* [Югославия].

Основните причини за допускане на посочените грешки са:

- липса на съответния звук във фонетичната система на родния, поради което той се произнася и пише неправилно, като се заменя с друг познат звук;
- записване на дифтонгите с комплекс от букви под влияние на майчиния език.

За преодоляване на фонетико-фонологичните грешки в учебната работа се използват целенасочени упражнения, свързани с изграждане на точни и дефинирани представи за звуково-буквените отношения (разграничаване и определяне поредността на звуковете, мястото на проблемните звукове в думата, анализ на количеството букви и звукове). Наложена в практиката е работата с компонентите на интонацията (мелодика, интензитет, темп), удълженото произнасяне на проблемните звукове в различни позиции в срички и лексеми, правилното акцентно артикулиране. Добър резултат за преодоляване на затрудненията на фонетико-фонологично, а в следствие и на писмено равнище, е изясняването на смислоразличителната страна на фонемите. За тази цел са подходящи задачи във фонетични и езикови кабинети, включващи фонологичните опозиции в минимални двойки, както и лексикалните упражнения с пароними. Работата върху произношението е успоредна с овладяване на ритмо-интонационни и акцентни особености на българското изречение.

Подценяването на задачите, свързани със сегментните и суперсегментните единици на речевия поток и с фонологичните диференциални стойности в българския език в периода на първоначално ограмотяване води до грешки и словесни неточности, трудни за отстраняване в по-късен етап. Например в обучението по медицински специалности фонетико-фонологичните грешки в новата лексика затрудняват нейното разбиране и употреба. Налице са неправилни думи и словосъчетания като: *опасна кост* в.м. *опашина кост*, *тенът на козата* в.м. *тенът на кожата*, *сия* в.м. *шия*, *кос* в.м. *кош*, *целна* в.м. *челна*, *лимфо ситна маса* в.м. *лимфоцитна маса*, *тази кост тези около* в.м. *тази кост тежи около*, *по-груб* в.м. *по гръб*, *около сипа* в.м. *около шипа*.

Ученето и овладяването са два неразривно свързани процеса. Комплексният характер на овладяването се проявява в това, че той детерминира ученето, дава му материал, определя съдържанието му, характера на операциите, върху които се провежда, без да премахва неговата специфика (Пейчева: 1988).

Една от трудните за преодоляване специфики на българския език за чуждестранните студенти от гръцки произход е неговата фонетика и фонемна система.

Изводите в посока към преодоляване на фонетико-фонологичните грешки, допускани от гръцките студенти, се отнасят до:

1. Преодоляване на интерференцията от родния език, причина за артикулационните несъответствия, в периода на начално ограмотвяване чрез:
 - изграждане на добър фонематичен слух;
 - дефинирани представи за звуково-буквените отношения;
 - знания за сегментните и суперсегментните единици на речевия поток;
 - постигане на по-добро произношение и овладяване на ритмо-интонационните особености на българското изречение.
 - знания за лексикалните отношения между думите;
 - възможности за словообразуване.
2. Активиране на мотивацията на студентите към усвояване на фонетиката и фонологията на българския език чрез:
 - посочване на допусканияте грешки, тяхното отражение при говорене и писане и начини за преодоляването им;
 - посочване на затрудненията при разбирането и употребата на новата медицинска лексика.

Литература

1. **Андрейчин, Любомир, Михаил Въгленов**, В: Изговор и транскрипция на чужди имена в българския език. Изд. *Наука и изкуство*, София, 1974, с. 29
2. **Баева, Десислава, Димитрина Цонева** Подбор на езиков материал с оглед съвременни ресурси за формиране на фонематичен слух при чуждоезиково обучение, В: Научни трудове на Русенския университет - 2010, т. 49, серия 6.3, с. 13
3. **Здравкова, Стойка**. В: Система на обучение по писане и краснопис. Изд. *Просвета*, София., 1991, с. 83
4. **Пейчева, Снежана**. Някои съвременни виждания за овладяването на чужд език. В: Проблеми на овладяването на чужд език. Изд. *Народна просвета*. София. 1988.
5. **Първанов, Панайот**. В: Гръцки език – самоучител в диалози, четвърто издание. Изд. *Граμμα*, Плевен, 1992, с. 12
6. **Трубецкой, Николай С.** В: Основы фонологии. Москва, 1960
7. **Ушинский, Константин. Д.** В: Избранные педагогические сочинения” т.2, Москва, 1939, с. 162
8. **Kangas, Tobe. S.** Bilingvizam. Belgrad, 1991, с. 23